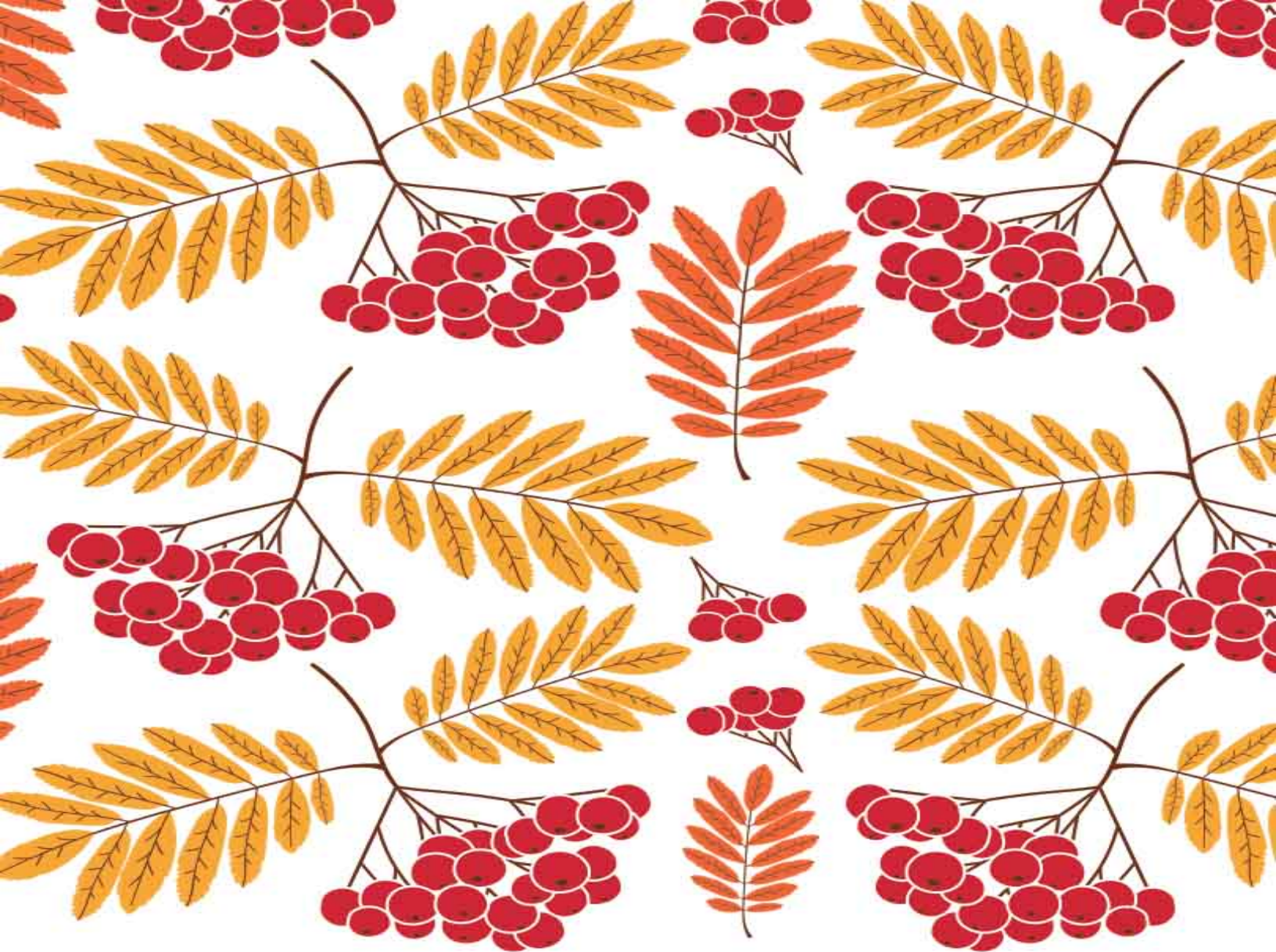

Мина Мазайло. Вибрані твори

Одного дня харківський службовець Мина Мазайло вирішує: необхідно негайно змінити своє прізвище. Бо від цього українського, селянського «Мазайло» самі клопоти та неприємності, і взагалі. Хіба можна ставитися серйозно й поважно до людини з таким прізвищем? Варто змінити його на «Мазенін». Тоді все зміниться, жити стане краще, зникнуть проблеми. Це рішення спричиняє справжню війну всередині родини, перетворюючи рідних людей на ворогів.

Також до збірки увійшли п'єси «Маклена Граса», «97», «Патетична соната».

ПЕРЛИНИ
УКРАЇНСЬКОЇ
КЛАСИКИ

Микола Куліш

МИНА МАЗАЙЛО
ВИБРАНІ ТВОРИ

Микола Купіш

МИНА МАЗАЙЛО
ВИБРАНІ ТВОРИ

Збірка

ХАРКІВ КЛУБ
2020 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2020

ISBN 978-617-12-7980-3 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Друкується за виданнями: Куліш М. Г. Твори : В 2 т. Т. 2: П'єси, статті, виступи, документи,
листи, спогади / Упоряд., підгот. текстів, комент. Л. С. Танюка. — К. : Дніпро, 1990. — 877 с.
Куліш М. Г. П'єси. / Післям. Д. Вакуленко. — К. : Дніпро, 1983. — 334 с.

Дизайнер обкладинки Анастасія Попова

Куліш М.

К90 Мина Мазайло. Вибрані твори : збірка / Микола Куліш. — Харків : Книжковий Клуб
«Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. — 320 с. — (Серія «Перлини української класики», ISBN
978-617-12-5599-9)
ISBN 978-617-12-7912-4

Одного дня харківський службовець Мина Мазайло вирішує: необхідно негайно змінити
своє прізвище. Бо від цього українського селянського «Мазайло» самі клопоти й
неприємності. І взагалі, хіба можна ставитися серйозно й шанобливо до людини з таким
прізвищем? От якби «Мазенін»... Тоді все зміниться, жити стане краще, зникнуть
проблеми. Цей намір спричиняє справжню війну в родині, перетворюючи рідних людей на
ворогів.

Також до збірки увійшли п'єси «97», «Патетична соната», «Маклена Граса».

УДК 821.161.2

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2020

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2020

МИНА МАЗАЙЛО

КОМЕДІЯ

ПЕРША ДІЯ

1

Нарешті Уля прийшла. Рина до неї, од люстра:

— Ой, Улю, ой, тільки Улю, і тобі не сором! Я жду тебе, жду, жду! Нерви як не луснуть, серце знемоглося. Ти не можеш з'явить собі, що в нас у квартирі робиться! Це ти купила нові рукавички? За скільки?.. Що тільки, Улю, робиться! Братик мій Мокій уже збожеволів од своєї укрмови, ти розумієш?

Уля тільки на двері — і собі до люстра. Виглянулась. Примружила очі:

— За три сорок!

Рина до люстра. Зробила трагічні очі:

— І, мабуть, уб'є папу. За три сорок? Дешево... Або папа його, бо вже третя лампочка перегоріла — так пише по-українському, цілу ніч пише, ти розумієш, навіть вірші пише!

Уля повернулася од люстра:

— Що ти кажеш?

Рина до люстра, перехрестилась:

— От на! А папа не те що од Мокія укрмови слухати не хоче, а навпаки — наше малоросійське прізвище змінити хоче і вже напитує собі вчительку, щоб могла навчити його правильно говорити по-руському, наприклад, не «сапоги», а «спаг'і»...

Уля навіть од люстра відійшла:

— Так?

Рина

— А Мокій не тільки не зна про це, а навпаки — мріє, ти розумієш, мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач.

Уля аж сіла:

— Та що ти кажеш?

— А папа ще зранку пішов до загсу на вивідки, чи можна змінити прізвище і чи має він право заставити Мокія, ти розумієш? Мокій про це нічого не зна, розумієш? Мама пише секретного в цій справі листа до тьоті Моті в Курськ, щоб тьотя Мотя негайно (гукнула в двері: «Мамо, на хвилинку!..» До Улі) якнайскоріше приїхала, ти розумієш? Розумієш тепер, що в нас у квартирі робиться!

2

Увійшла мати. Рина до неї:

— Ти написала листа?

Мати

— Уже й одіслала.

Рина

— Жаль! Я оце подумала: ніхто й не подума, що одного листа мало. Треба телеграму! (Нервово заломила руки, подивилась у люстро, як вийшло.) Треба негайно телеграму вдарити! Те-ле-гра-му!

Мати теж заломила руки. В люстро:

— Навіщо телеграму, коли я вже витратила десять копійок, послала листа?

Рина

— Ой мамо, яка ти їй-богу!.. Та поки там тьотя одержить листа, ти знаєш, що у нас тут статися може? Знаєш?.. (Виразно.) Все! А ти кажеш — навіщо... Зараз піди й напиши!

Мати пішла.

Уля

— Слухай, Ринко! Невже і прізвище в загсі міняють?

— А ти думала де? Тільки в загсі! Прізвище, ім'я, по батькові, все життя тепер можна змінити тільки в загсі, розумієш? Ой Улю, ой Улюню! Коли ти мене любиш, зроби так, щоб Мокій закохався у тебе. Може, він кине свої українські фантазії, може, хоч прізвище дасть поміняти...

— Ха-ха! Хіба це допоможе?

— Поможє. Закохуються ж так, що на розтрату йдуть, про партію забувають, і не абихто... Улюню! Золотко!

— Ти серйозно?

— Серйозно.

— Не зможу я цього зробити.

— Чого?

— Ну, просто не зможу. Хіба я така?

— Зможеш! У тебе чарівні очі, чудесні губи, прекрасний бюст. Ти його одним махом закохасш.

— Це тобі так здається.

— От на! Він мені навіть якось сам казав, що в тебе напрочуд гарні очі.

— Серйозно?

— Серйозно! Тим гарні, казав, що іноді нагадують два вечірні озерця в степу.

Уля в люстро:

— Що ти кажеш?

— От на!

Уля роздумливо, мрійно:

— Два вечірні озерця.

Рина підкреслено:

— Не забувай — у степу.

Уля роздумливо, критично:

— Два вечірні озерця... Хоч це й поетично, проте... Знаєш, яку партію знайшла собі Оля Семихаткова?

— Ну?

— Комуніста. Молодий ще, ще двадцяти трьох нема, але стаж надзвичайний! Щоліта відпочиватиме в Криму. А там не два озерця — море. Два моря! Чорне й Каспійське. Крім того, він сам з металістів, мускулатура в нього... Оля каже, як обійме — щось надзвичайне: немов, каже, гарячий удав... А кругом немов тропічний ліс. Температура — сорок.

Рина

— Отож почни з Мокія, Улько, — практику матимеш, як треба закохувати. Думаєш, Оля Семихаткова ото так зразу й взяла комуніста? Практику мала — з комсомольцями тощо. А наш Мокій теж у комсомолі скоро буде, розумієш?

Уля зацікавлено:

— Серйозно?

— Вже на збори ходить.

Рина

— Написала?

Мати

— «Курськ, Коренний ринок, 36, Мотроні Розторгуєвій. Негайно, негайно приїзди. Подробиці листом. Сестра Лина». Я вмисне написала двічі «негайно», щоб вона, як тільки одержить телеграму, так щоб і їхала...

Рина

— А подробиці листом навіщо?

Мати

— Як навіщо? Щоб з них наперед довідалась, що ж таке у нас робиться...

Рина

— Ну, то вона й ждатиме листа.

Мати з досади прикусила язика. Тоді:

— То я хотіла, щоб не пропали ті десять копійок, що на листа витратила.

Рина

— Дай я покажу, як писати! (Вголос.) «Курськ, Коренний» — це так, ринок можна викинути, знають і так. (Подумала.) «Мрія воскресла. Папа міняє...»

Мати

— Не папа, а Мина. Телеграма од мене.

Рина

— Не заважай! Мені ніколи!.. «Мрія воскресла. Мина міняє прізвище. Мокій збожеволів укрмови. Станеться катастрофа. Приїзди негайно». (До матері.) Розумієш тепер, як треба писати? На, перепиши й одішли! (Мати вийшла, Рина до Улі.) Тепер ти розумієш? Жах! Ой, Улюню! Молю тебе, благаю — закохай!

Уля схвильовано:

— Ну як я почну, чудійко ти? Сама знаєш, який він серйозний, ще й український. Ну як до його підступитися? З якого боку?

- З якого?
- Так.
- З українського.
- Не розумію. Як це?
- А так, що тільки з українського.

Уля подумала:

— Ти, я бачу, Рино, дурна. Та в нього ж іншого боку нема, а ти кажеш: тільки з українського. Він же з усіх боків український.

Рина подумала. Раптом:

- Ха-ха! Ти дурна!
- Серйозно?
- Серйозно дурна! А я що тобі кажу? Тільки з українського. Це й означає, що в нього другого боку нема, що він кругом український.

Уля розсердилася:

— Як так, то й розуміти не хочу! Взагалі! Бо все це дурниці взагалі.

Рина побачила — лихо:

— Улю! Золотко! Ти не дурна!

Уля до люстра:

- Не хочу! Не можу! Не знаю, як...
- Я покажу, як. Ось я зараз покличу його і покажу, як почати.
- Ні, ні!
- Побачиш, що зможеш. Ось зараз покличу. Він зразу розсердиться, нахнюпиться, це правда. Та я знаю, як до нього підійти, з якої сторони він одмикається. Дурненька, не бійся! Я тобі дам потайний ключик, я покажу стежечку до його сердечка.
- Ні, ні! Я не розумію! не розумію!

Тоді Рина натхненно, з викликом:

— Не віриш? А хочеш, Улько, і він тебе поведе сьогодні в кіно?

Як усяка Уля, Уля — кіноманка:

— Ти серйозно?

Рина не така, щоб назад. Перехрестилась, немов збираючись у воду пірнути:

— От на! Тільки ти, Улю, не зірвись. Що не казатиму я, то немов з твого бажання, розумієш? Можеш навіть мовчати, тільки підтакни коли, кивни головою, усміхнися. А далі — сама побачиш... (Постукала в двері до брата.) Моко, вийди на хвилинку! Чуєш, Моко?

Уля ледь чутно, самими рухами:

— Рино, не треба! Золотко, не треба! (Побачила, що та не слуха, підбігла до люстра. Очевидно, хотіла зробити очі озерцями. Не вийшло. Вхопилась за серце.)

4

Увійшла мати. До Рини голосно й авторитетно:

— Тьотя не одержить такої телеграми!

Рина

— Цс-с... Чого?

Мати тихше:

— А того, що в ній тринадцять слів, ти розумієш? Треба скоротити.

5

Увійшов Мокій, юнак з чорним висипом під носом і по підборіддю, з мрійними, але злими очима. Хотів гримнути на сестру, та побачив, що вона не сама:

— Ну?

Рина зробила знак матері, щоб та негайно вийшла. Мати вийшла.

Рина до брата:

— Ти, здається, знайомився колись. Моя подруга — Уля Розсоха.

Уля самими губами:

— Розсохина.

Рина з натиском:

— Розсоха.

Мокій незграбно подав руку:

— Гм...

Рина

— На хвилю, Моко. Улі страшенно вподобалось українське слово — бразо`лійний, а я не знаю, що воно означає. Яка його тьма?

Мокій хмуро, недовірливо:

— Бразолійний, ти хочеш сказати?

Рина до Улі:

— Як, Улю?.. Ах, так! Бразолійний! Бразолійний!

Мокій уважніше подивився на Улю. Кахикнув. Тоді глухо:

— Бразолійний — темно-синій (До сестри.) Більш нічого? (Взявся йти.)

Рина до Улі:

— Бразолійний — темно-синій, розумієш, Улю?! (До брата.) Уля каже, що воно звучне таке, свіже — бразолійний. Бразолійний.

Мокій до Улі. Стримано:

— Ви де чули чи вчитали це слово?

Уля розгубилась:

— Я?.. Я не зна... Воно мені просто взяло і вподобалось...

Рина перехопила:

— Улі ще одне подобалось слово... (До Улі.) Яке ще тобі подобалося слово? Здається... ну, як? «Бринить» ти казала?

Уля

— «Бринить».

Рина

— Що таке «бринить», Моко?

Мокій м'якше:

— А, «бринить». По-руському — «звучить». Та тільки одним словом «звучить» його перекласти не можна. «Бринить» має... (До сестри, нахмурившись.) Стривай! Ти мене колись за це слово вже питала...

Рина здивовано:

— Я?

Мокій суворіше:

— Авжеж, питала. Просила, щоб я підлоги за тебе натер, і перед тим питала.

Рина

— Невже питала? Тепер пригадую. (До Улі.) Пам'ятаєш, ти вже раз у мене за це слово питала... (До брата.) А я у тебе спитала для Улі, та забула. (До Улі.) Пам'ятаєш?

Уля

— Аж двічі! Рина сказала, що ви добре знаєте українську мову, а мені саме тоді вподобалось це слово, і воно мені, не знаю чого, страшенно вподобалось. Спитала у Рини: що таке... «звучить»?

Рина перебила:

— «Бринить»! Отоді я, Моко, й спитала тебе. Ну да ж. Ти ще, пригадую, сказав, що «бринить» — якесь надзвичайне слово...

Мокій до Улі:

— «Бринить» має декілька нюансів, відтінків. По-українському кажуть: орел бринить. Це означає — він високо, ледве видко — бринить.

Уля примружила очі. Рина до Улі:

— Ти розумієш?

Уля кивнула головою. Мокій м'якше:

— Можна сказати — аеро бринить. А от іще кажуть: сніжок бринить. Це як випаде, а тоді зверху, в повітрі, ледве примітний такий, бринить.

Рина до Улі:

— Ти розумієш?

Уля ніжно всміхнулась. Мокій розворушився:

— Або кажуть — думка бринить. Це треба так розуміти: тільки-тільки береться, вона ще неясна — бринить. Спів бринить. Це, наприклад, у степу далеко ледве чутно пісню...

Уля мрійно:

— Бринить.

Мокій з гумором:

— Губа бринить. Так на селі й кажуть: аж губа бринить, так цілуватися хоче.

Уля

— А знаєш, Рино? Мені справді вподобалось це слово.

Рина

— Серйозно?

Уля

— Серйозно!

Рина

— Браво! Ти, я бачу, тепер зрозуміла, як і що. (До Мокія.) Між іншим, Уля страшенно любить українські кінокартини і написи... каже, що вони якісь... (До Улі.) Які, Улю?

Уля

— Надзвичайні.

Рина до Мокія:

— Ти розумієш?

Мокій

— На жаль, гарних українських кінокартин дуже мало... Дуже мало!

Рина

— Оце ж вона й прийшла спитати, про оце ж і просить, щоб я з нею пішла сьогодні в кіно. А мені ніколи, розумієш?

Мокій

— Гм... Бачиш, мені треба сьогодні ввечері на комсомольські збори... На жаль, не можу, бо треба на комсомольські збори... Я пішов би, та мені треба на збори комсомолу.

Рина

— Я б сама з нею пішла, та коли ж її цікавить не так картина, як написи до неї: чи чистою укромовою написано, чи робленою, чи попсованою... (До Улі.) Я не знаю, чого тебе це цікавить.

Уля здивовано:

— Мене?..

Рина

— Не однаково — чи чистою, чи робленою?..

Мокій

— Авжеж, не однаково! От, наприклад, написи в «Звенигорі» — краса! Стильні, поетичні, справжньою українською мовою писані. А подивіться ви на написи по других кінокартинах. Олива з мухами! Немов навмисне псують таку прекрасну, таку милозвучну мову...

Рина до Улі:

— От хто б тобі розказав, Улю! От хто б відповів на всі твої щодо української мови запитання!

Мокій до Улі:

— Бачите, мені треба на збори комсомолу... А вас справді цікавить все це? Українська мова і... взагалі?

Уля

— Взагалі страх як цікавить!

Рина

— Як стане коло української афіші: читає-читає, думає-думає, чи справжньою мовою написано, чи фальшивою... Я гукаю — Улю! Улю!

Мокій до Улі, приязно:

— Серйозно?

Уля почервоніла:

— Серйозно!

Мокій

— А знаєте, я сам такий. Побачу ото неправильно писану афішу, вивіску або таблицю — і досади тобі на цілий день. А які жахливі афіші трапляються, як перекручують українську мову...

Уля

— Серйозно?

Мокій

— Серйозно перекручують! Серйозно!.. Та ось я вам покажу одну таку афішку — помилуетесь. (Побіг і вернувся, щоб справити чемність.) Вибачте, я зараз... На хвилинку... Такої афішки ви ще... (Побіг.)

Рина до Улі:

— А що?! Ще один захід — і ти, Улько, сьогодні в кіно. Ти тепер розумієш, як з ним треба поводитись? От тільки забула я попередити тебе, що не всяке українське він любить, розумієш? Раз на іменини, думаю, що йому купити, який подарунок? Купила малоросійську сорочку й штани. Так ти знаєш, сокирою порубав.

Уля пошепки:

— Що ти кажеш?

— От на... От що, Улюню! Ти котись зараз просто до нього в кімнату, розумієш? Бо тут він покаже тільки афішу, а там у нього словники, книжки, Хвильові всякі, Тичини. Хоч до вечора розпитуйся, залюбки відповідатиме. Побачиш яку книжку — і питай. Побачиш там Хвильового і питай, а тоді в кіно. Ну, а там ти вже сама знаєш, як і що. Іди! Дай я тебе перехрещу!

Уля до люстра. Від люстра під хрест. Тоді раптом стала:

— А що, як не так питаю? Не попаду на його смак?

Рина

— Попадеш.

Уля

— Ну як? Як? Коли мені здається, що «Стоїть гора високая» краще за Тичину.

Рина на мить замислилась, потьмарилась. Раптом обличчя її засвітилося:

— Прекрасно! Оце і май на увазі: що тобі подобається, те йому не подобається, і навпаки, розумієш?

Уля добрала розуму:

— А не помилюся?

Рина

— Ні!

Уля боязко підійшла до Мокієвих дверей. Постояла. І таки пішла.

Рина до люстра:

— Ху! Слава Богу.

6

Увійшла мати.

Рина

— Ну, що там у тебе з телеграмою? Написала?

Мати

— Вже й одіслала. Домаху попросила, щоб віднесла. Тільки я скоротила...

Рина

— Як же ти скоротила?

Мати

— Так, як я одна тільки вмію. Вийшло коротко й дешево. Ось копія: «Курськ, Коренний, 36. Катастрофа. Мока українець. Приїзди. Лина. Негайно приїзди». Все...

Рина

— Ха-ха! Та тьотя ніколи не одержить такої телеграми!

Мати

— Не вигадуй дурниць! Це тобі досадно за тринадцять?

Рина

— Та кому телеграма? Коренному ринкові?

Мати

— Тьоті ж: Коренний, 36, Катастро...

Прикусила язика, аж позеленіла. Тоді:

— Ну що ж тут такого? На Коренному ринку здогадаються, що ця телеграма до тьоті Моті.

Рина за копію:

— Ослице! Дай я допишу!

Мати вирвала назад:

— Я сама!

Рина

— Дай, кажу!

Мати

— Я сама, кажу!

Знову задзвонив дзвоник. Тепер уже мати вискочила в коридор. Повернулася бліда, ще більш схвильована:

— Папа прийшов...

Ускочив Мазайло. Подивився гарячими, натхненними очима:

— Дайте води! (Випив води. Помацав серце.) Думав, не переживе...

Мазайлиха і Рина

— Ну?

— Не міняють?

Мазайло

— По радіо читають, в анатоміях пишуть: серце — орган, що гонить кров, орган кровогону. Нічого подібного! Серце — це перш за все орган, що передчува і вгадує. Однині вірю йому, а більш нікому в світі. Серйозно кажу!

Мазайлиха та дочка й собі за серце:

— Поміняли?

— Не міняють?

Мазайло

— Ще як я підходив до загсу — думалось: а що, як там сидить не службовець, а українець? Почує, що міняю, так би мовити, його українське — і заноровиться. На зло тобі заноровиться. І навпаки думалось: а що, як сидить такий, що не тільки прізвище, всю Україну змінив би? А що, як і такий, що що` йому до твого прізвища — до себе він байдужий під час служби, себто сидить, нічого не бачить і себе не поміча? А що, як такий, думалось, що почне з діда-прадіда? А що, як не той, і не другий, і не третій?.. А що, як і той, і другий, і третій?.. І серце, серце вже тоді передчуло. Там сидів... (Випив води.) Од усіх вищезгаданих середній.

Мазайлиха

— Которий же?

— Середній од усіх, кажу! Арихметично середній, помоєму. Увійшов...

Рина

— Хто?

Мазайло

— Я! Він сидів. Спитав сухо, якимсь арихметичним голосом: «Вам чого?» Я до нього — і раптом відчув, що вся кров мені збігла в ноги і

стала. А серце, як дзвін на пожегу, бев-бев-бев... і десь, немов як справді пожегу, зайнялося. Палахкотить... Питаю і не чую свого голосу: чи можна, кажу, змінити прізвище? Він подивився і знов: «Вам чого?» — арихметичним голосом. Як чого? Як чого? — заскакало огненно в голові. Двадцять три роки, кажу, носю я це прізвище, і воно як віспа на житті — Мазайло!.. Ще малим, як оддав батько в город до школи, першого ж дня на регіт взяли: Мазайло! Жодна гімназистка не хотіла гуляти — Мазайло! За репетитора не брали — Мазайло! На службу не приймали — Мазайло! Од кохання відмовлялися — Мазайло! А він знову: «Вам чого? — питаю».

Мазайлиха

— Мене обдурив: я покохала не Мазайла, а Мазалова, чом не сказав?

Рина

— І тепер сміються, регочуть — Мокрина Мазайло, не сказав?

Мазайло

— Я нічого не сказав. То мені лише здавалось, що питаю, кажу. А вийшло так, що я став перед ним і мовчав. Мені заціпило...

Мазайлиха

— Було б голкою вколотися.

Мазайло

— Хтось одвів мене до дверей. Все — як у тумані. Не знаю, де я, чого прийшов. Серця вже не чую. І раптом воно тьох! — перед очима якесь писане оповіщення... Немов не я, немов хтось інший за мене чита — (серце!). Список осіб, що міняють своє прізвище. Минько Панас на Мінервина Павла. Читаю, не розумію. Вайнштейн Шмуель-Калман-Беркович на Вершиних Самійла Миколайовича — читаю; Засядь-Вовк на Волкова, читаю. Ісидір Срайба на Алмазова, і тут все прояснилось. Я зрозумів, де я і чого прийшов, повернувся назад, питаю і чую свій голос: скажіть, чи можна змінити своє прізвище і як? І чую арихметичний, щодалі симпатичніший: «Можна!» Отак і отак... Ура! — крикнуло серце.

Рина радісно і разом погрозово:

— Цс-с-с. (Показала на двері, де Мокій.)

Мазайло натхненно, але тихіш:

— Вра! Вдарило, задзвонило, як на Великдень... (Поцілував жінку.)
Отак! (Дочку.) Отак (знов жінку) і отак!

Мазайлиха, мало не плачучи з радості:

— Яке ж тобі прізвище дадуть, Минасю?.. Яке?

Рина

— Було б попросити і нам Алмазова...

Мазайло, немов диригуючи над якимсь невидимим хором:

— Отак і отак! Виберіть прізвище, яке до вподоби.

Жінка і дочка руками, мов крилами птиці, наввипередки:

— Сіренєв! Сіренський!

— Розов! Де Розе!

— Тюльпанов!

— Фон Лілієн!

Мазайло, диригуючи:

— Подайте заяву. На два рублі марок. На публікацію тиждень чи два.
Все! (По паузі, погладивши серце.) Думає, не переживе.

Мазайлиха

— З Мокієм що робити, Минасю? Він же і слухати не захоче...

Мазайло раптом перестає диригувати. Потемнів:

— Він ще не знає?

Мазайлиха

— Ні!

Мазайло з радісним гнівом:

— Заставлю! Виб'ю з голови дур українській! А як ні — то через труп переступлю. Через труп!.. До речі, де він? Покличте його! Покличте негайно! (Гукнув.) Мокію! Чуєш? Гей, ти!

Дочка спинила:

— Папо, поки що йому про це ні слова! До публікації, розумієш?
Мазайло

— Тепер не боюсь! Не боюсь! Бо тричі звертався я до загсу, тричі, тричі допитував... Аж нічого він не може вдіяти. Маю повне, необмежене право змінити не то що своє прізвище — по батькові й дідове ім'я й прізвище. Чула?.. Та після цього... Мокію!

Дочка

— Ти, здається, маєш знайти собі вчительку?

Мазайло

— Правильних проізношень?.. Вже знайшов! Найняв! В понеділок прийде на лекцію... Прекрасна вчителька. Рафінадна руська вимова... Прізвище Баронова-Козино.

Мазайлиха

— Яка краса!

Дочка до батька:

— І ти думаєш, що Мока, знаючи про зміну прізвища, не вчинить під час лекції демонстрації, скандалу?

Мазайло

— Уб'ю!

Мазайлиха

— Минасю, яка грубість!

Мазайло

— Ну, вигоню з дому!

Дочка

— Ой, папо, ой, тільки, папо! Який ти... Та краще до публікації помовчати. З'яви собі: ти вибираєш прізвище — Мокій нічого про це не зна, розумієш? Ти береш лекції «правильних проізношень» —

Мокій не зна, розумієш? Тим часом я і мама скликаємо родичів на сімейну раду — Мокій не зна...

Мазайлиха

— Сестру мою Мотю з Курська.

Дочка

— Можна буде ще дядька Тараса з Києва.

Мазайлиха жахнулася:

— Тараса Мазайла? Господь з тобою!.. Та чи не в нього наш Мокій і вдався? Там такий, що в нього кури по-українському говорять.

Дочка

— Без дядька Тараса! Тьотя і ми натиснемо на Мокія, розумієш, папо?

Мати

— Та Мотя одна на нього подіє!.. Хіба ти, Минасю, не знаєш, як вона вміє взагалі?

Дочка

— Крім того, ще один план є на Мокія вплинути... Не віриш? А хочеш, папо, і він за тиждень-два кине свої українські мрії? От давай! Тільки ти мовчок. Розумієш?

Жінка нервово:

— Мино!

Дочка

— Абсолютний мовчок на два тижні. Не віриш? Ну, на тиждень, папочко!

Жінка погрозливо:

— Мин-но!

Дочка, поцілувавши батька:

— Пане Сіренський! Розов! Де Розе! Тюльпанов! Ну?

Мазайло

— Ну, гаразд. На тиждень... (В люстро.) Все одно я скоро скажу...
Прощай, Мазайло! Здрастуй...

8

В цей момент підвищений, радісний голос Мокіїв:

— ...Мазайло-Квач, наприклад.

Вирвався з рипом дверей. Мокій вийшов з Улею. Не помітивши навіть батька, переконував далі, агітував Улю:

— Мазайло-Квач, Улю! Це ж таке оригінальне, демократичне, живе прізвище. Це ж зовсім не те, як якесь заяложене, солодко-міщанське: Аренський, Ленський, Юрій Милославський... Взагалі українські прізвища оригінальні, змістовні, колоритні... Рубенсівські — от! Убийвовк, наприклад, Стокоз, Семиволос, Загнибога. Загнибога! Прекрасне прізвище, Улю! Антирелігійне! Це ж не те, що Богоявленський, Архангельський, Спасов. А німецькі хіба не такі, як українські: Вассерман — вода-чоловік, Вольф — вовк. А французькі: Лекок — півень.

Уля обернулася до Рини:

— Ми йдемо в кіно!

ДРУГА ДІЯ

1

Два дні згодом Рина допитувала в Улі (перед люстром):

- Ну, як же ти не знаєш, ой, Улю. Ти ж з ним в кіно ходила?
- Вчора і завчора.
- Зельтерську воду пила з ним, ти кажеш?
- Навіть із сиропом...
- Печення він тобі купував?
- Аж п'ять, Рино!
- До самого дому провів?
- До воріт. Ще й постояв трохи.
- І ти не знаєш, як він — закохався чи?..

В Улі аж рум'янець спахнув. Перебила Рину рухом-словом:

- Стривай, Ринко!

Рина вичікувальним голосом:

- Ну?
- Стривай, я скажу... Як пили ми після кіно воду, я на нього глянула, отак... Він на мене — отак. Сказав, що по-українському «зрачки» «чоловічками» зветься.
- Ну?
- Тоді, як ішли додому, я, ти знаєш, спотикнулась, а він — хоч би тобі що. Тільки спитавсь, чи не читала я думи про втечу трьох братів? Там, каже, є такі слова: «свої білі ніжки на сире коріння, на біле каміння спотикає». От, каже, де збереглася українська мова.
- Ну?
- Тоді, як повела я його через сквер (це той, де, знаєш, завжди сидять і цілуються), він сказав: як-то прекрасно оповіла українська

мова кохання: я покрию, каже, свого милого слідочок, щоб вітер не звіяв, пташки не склювали...

— Ну?

— А як вела його повз тих, що, знаєш, уже лежали, він сказав, як українська мова до того ще й дуже економна та стисла: одна рука в голівоньку, каже, а друга — обняти...

— Ну?

— А біля воріт, як уже розставатися, сказав він мені: ваше прізвище Розсоха — знаєте, що таке «розсоха»? Показав на небо — он Чумацький Шлях, каже, в розсохах є чотири зірки — то криниця, далі три зірки — то дівка пішла з відрами, в розсохах, каже... А тоді подивився мені в очі глибоко-глибоко...

— Ну? Ну?

Уля зітхнула:

— Попрощався і пішов... Ти не скажеш, Рино, як він — чи хоч трохи закохався, чи...

Рина

— Та я тебе про це питаю, Улько, тебе... Ой, яка ж ти дурна, розумієш?

Уля

— Коли я дурна, а ти розумна, то скажи мені, що б ти сказала, коли б ти була я, а я — ти, себто, коли б він тебе отак проводжав?

— Що б я сказала?

— Так.

— Коли б я була ти, а ти — я?

— Так.

Рина осіклась, поморщила лоба. А Уля як Уля — зраділа:

— Ага! Ага!.. І ти б не знала, що сказати, Рино!

Рина

— Ну да ж! Бо коли б я була ти, то теж була б дурна.

Уля образилась:

— Як так, то тебе більше не питатиму, і ти мене не питай...

Рина

— Улюню, ти не дурна! Золотко, не сердься... Бо й я не знаю...
Тільки знаєш що? Мені здається...

Уля

— Ну?

Рина

— Він, кажеш, заглянув тобі в вічі, як пили зельтерську?

— Так.

— І біля воріт, як розставались?

— Глибоко заглянув...

— Мені здається, що він закохався.

Уля в люстро:

— Що ти кажеш, Рино?

Рина

— От на! Принаймні закохується. Тільки ти, Бога ради, поспіши, Улюню, прискор цей процес, розумієш? Треба, щоб він взагалі не вкраїнською мовою мріяв, а тобою, золотко, твоїми очима, губами, бюстом тощо... Ну зроби так, Улю, ну що тобі стоїть?

Уля

— І зробила б, може, та коли ж він чудний такий. Ну чим ти на нього вдієш? Коли навпаки — він на тебе словами отими тощо... аж пахне.

Рина

— Він на тебе словами, віршами, ідеологією, а ти на нього базою, розумієш? Базою... Тим-то і поклалась я на тебе, Улько, що ти маєш такі очі, губи, взагалі прекрасну базу маєш. Крім того, мене ти слухатимеш, моєї поради. Так, Улюню, так?

Уля випнулась уся. Зітхнула. Мовчки поцілувала Рину.

Рина

— Так!.. Добре, серце, що ти сьогодні наділа більш прозористі панчохи, розумієш? За новою модою. До того ж вони й на колір кращі

— якісь манливі, теплі... Чудесно!

Уля перед люстром:

— Що ти кажеш?

Рина

— Чудесно, кажу, і кличу Мокія...

Уля, звичайно, за серце, до люстра:

— Рино, хвилинку!..

Та Рина вже без уваги на те. Пішла, покликала Мокія: «Моко! Тебе на хвилинку просить Уля...» Сама вийшла.

2

Увійшов Мокій. Певно, читав, бо з книжкою, олівцем і сантиметр у руках:

— Гм... це ви?

Уля

— Я... по книжку... А ви думали хто?

Мокій

— Думав, що це... ви.

В Улі забриніло в грудях:

— Серйозно?.. А я по книжку до вас.

— По яку?

Уля трошки розгубилась:

— По яку? Взагалі по українську книжку.

У Мокія забриніло в грудях:

- Серйозно? Дуже приємно. Радію вам, Улю.
- Серйозно?
- Серйозно. Якої ж вам книжки дати? З поезії? З прози? З наукових, соціально-економічних?
- Котру можна буде.
- Вибирайте.
- Ну, дайте... яку ви хочете.

Мокій зворушено:

- Та я б хотів, щоб ви всі їх перечитали, Улю!
- А це у вас яка?
- Це?.. Це книжка з української етнографії та антропології.

Уля вже не знала, що далі казати, та:

- Серйозно?
- Мокій
- Подивіться.

Уля подивилась:

- Гарна книжка — в палітурках і, здається, з золотим обрізом...
- Мокій
- А знаєте, як по-українському сказати: з золотим обрізом?
 - Ану, як?

Мокій піднесено:

- Книжка з золотими берегами. Правда, прекрасно?
- Надзвичайно!
- А то іще можна сказати про матерію, що вона з берегами. Фартух дорогий — золоті береги.

Уля щиро:

— Прекрасно!

Мокій зраділо:

— Серйозно?

Уля цілком щиро:

— Надзвичайно! Фартух дорогий, золоті береги... А скажіть, як буде по-українському «чулки з розовою каемкою»? Отакі, як у мене. Ось...

Хотіла показати, та засоромилась. Похилилась. Мокій того майже не помітив. Ще більш піднесено:

— Панчохи з рожевими бережками.

Уля

— Надзвичайно!

Мокій ще більше запалився:

— А то ще кажуть: миска з крутими берегами. Або пустився берега чоловік, по-руському — на проізво́л судьби. Або, нарешті, кажуть, берега дати... Наприклад, треба українській неписьменності берега дати! Ах, Улю. Як ще ми погано знаємо українську мову. Кажемо, наприклад: потяг іде третьою швидкістю, а треба — поїзд третім погоном іде. Погін, а не швидкість. А яка ж вона поетична, милозвучна, що вже багата... Та ось вам на одне слово «говорити» аж цілих тридцять нюансових: говорити, казати, мовити, балакати, гомоніти, гуторити, повідати, торочити, точити, базікати, цвенькати, бубоніти, лепетати, жебоніти, верзти, плести, ґерґотати, бурмотати, патякати, варнякати, пасталакати, хамаркати, мимрити, цокотіти...

Вже втретє дзвонив у сінях дзвоник, коли Мокій та Уля почули. Пішла одчинити Уля.

Дама до Улі:

— Я Баронова-Козино. Ваш папа найняв мене показати йому кілька лекцій з правильних проізношень.

Уля

— Мій папа? У мене нема папи: він помер.

Баронова-Козино

— Помер? Ах, Боже мій, яке нещастя! І це так несподівано, раптом... Боже мій. Ще завчора він найняв мене і дуже просив прийти на першу лекцію сьогодні.

Уля

— Мій папа вже три роки тому як помер... То, мабуть, був не мій папа.

Баронова-Козино

— Вибачте, я, певно, не туди потрапила, хоча адресу добре запам'ятала. (Забурмотіла розгублено.) Холодна Гора, ...ська вулиця, № 27, на воротах напис: «У дворі злі собаки», — та собак, казав ваш папа, нема. І справді нема. Квартира Зама... Майза... Ах, Боже мій, чудне таке прізвище.

Мокій

— Може, Мазайла?

Баронова-Козино

— Так! Мазайла! Він ще казав, що не треба запам'ятовувати прізвища, бо не сьогодні-завтра має змінити його у загсі на інше...

Мокій аж потемнів:

— Мій папа?.. Прізвище?

Баронова-Козино

— А ви його син?.. Вибачте, не знала. (До Мокія з підлесливим посміхом.) Хоч ви схожий на вашого папу. Боже, як схожий... Скажіть — змінили вам прізвище? Папа ваш так турбувався... Воно справді якесь чудне. Либонь, малоросійське?

Мокій глухим, здушеним голосом:

— Однині... (розкашлявся) у мене папи нема!

Баронова-Козино

— Як? Ви сказали...

Мокій з натиском:

— Нема, кажу! Нема!..

Баронова-Козино

— Ах, Боже мій! Знов, виходить, я не туди потрапила... Як же так? (Забурмотіла розгублено.) Холодна Гора, ...ська вулиця, № 27, «У дворі злі собаки», квартира...

4

Увійшов Мазайло. Кинувся до Козино:

— Жду вас, жду!

Баронова-Козино

— Вибачте, вийшло таке непорозуміння. Сказали — вас нема, що ви вмерли...

Мазайло показав на двері. Не зводячи очей з Мокія, вклонився ще раз Бароновій:

— Так, так... Заходьте. Мокію! Я матиму з мадам Бароновою-Козино ділову розмову. Мені потрібна ця кімната...

Баронова-Козино

— І я вже була повірила, що ви вмерли...

Мазайло до Баронової, але вся його увага на Мокієві:

— Дуже приємно... (До Мокія.) Розумієш?.. (До Баронової, ще раз вклонившись.) Вибачте. Заходьте...

Баронова-Козино заспокоєно і задоволено:

— Мерсі!

Вийшли. Мокій, весь час свердливши батька очима, зірвався з місця. Заходив:

— Ні! Ні!.. Не дам! Не дозволю! І жодної лекції правильних проізношень! (Помітив Улю біля люстра і раптом увесь засвітився, сповнився якоюсь ідеєю.) Так... Бачите тепер, Улю, який я самотній?

Уля

— Серйозно?

— Серйозно, Улю. Рідня — а нема до кого слова промовити, тим паче українського. Слухати не хочуть. (До дверей.) Так ні! Буду на зло, на досаду декламувати українське слово. (До Улі.) Не розуміють його краси, а з моєї самотності сміються. Отак і живу, самотію, як місяць над глухим степом, як верства в хуртовину. (До дверей.) Буду співати, кричати під дверима отут, буду танцювати, свистіти!.. (До Улі.) Як одлюдник в пустелі, як копійка у старця, як мізинець у каліки, як...

Уля захвилювалась:

— Серйозно?

Мокій

— Серйозно! Скоро вже і я скажу за словом поетовим: «Сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо розмовляти, ані порадитись. Нема, анікогісінько нема...» А як хочеться знайти собі такого друга, теплого, щирого, щоб до нього можна було промовитись словом з Грінченкового словника та й з власного серця...

Уля вже никла жалощами:

— А як буде у вас подруга, щира й тепла... Навіть гаряча...

Мокій

— Ах, Улю! Мені вже давно хотілося вам сказати...

Уля трепетно:

— Що?

Мокій

— Ще тоді хотілося сказати, як пили ви зельтерську воду, як дивились на зоряну криницю, на дівку з відрами...

Уля

— Що?

Мокій

— Хотілося сказати, а тепер ще охотніше скажу: Улю! Давайте я вас українізую!

Уля мало не впала, одскочила:

— Он ви що! Не хочу!

Мокій у наступ:

— Улю! Ви ж українка!

— Боронь Боже! Я не українка!

— Українка!

— А нізащо! Ні! Ні!

— У вас прізвище українське — Розсоха!

— Ні!

— Та що там прізвище — у вас очі українські, губи, стан!..

Уля, спинившись:

— Очі?..

Мокій переконливо:

— Так! Очі, кажу, губи, стан, все українське. Не вірите? Не вірите, Улю? Я вам зараз доведу... Не я, а наука, оця книжка, Улю, антропология вам доведе, що ви справді українка... (Перегорнувши кілька аркушів, почав вичитувати.) Ось: українці здебільшого високого зросту, стрункі... (Глянув на Улю.) А ви хіба не струнка? Широкі в плечах (ну, це про мужчин), довгоногі... (До Улі.) Нема гірш, як коротконога жінка! (Уля неспокійно подивилася на свої.) Ні, у вас українські, Улю... (З книжки.) З дуже напігментованою шкірою, себто

смугляві, пишноволосі або кучеряві... (Подивився на Улю.) А ви не ймете віри. (З книжки.) Круглоголові, довгообразі, високо- та широколобі, темноокі, прямоносі, рот помірний, невеликі вуха... (Подивився на Улю.) Як про вас писано...

Уля розтанула:

— Що ви кажете?

А сама непомітно в люстро.

Мокій

— Ще не ймете віри? Так ось! Брахікефальності пересічний індекс, себто короткоголовість, у поляків 82,1, у росіян — 82,3, в українців 83,2, у білорусів — 85,1... (Обміряв Улі голову.) У мене, міряв, 83,5, у вас — 83,1 — український індекс.

Уля серйозно:

— Серйозно?

Мокій

— Науково-серйозно. (З книжки.) Разом з тим, що стрункі та широкоплечі, вони ще груднисті. Пересічний обсяг в грудях, як на довжину тіла — 55,04, у росіян — 56,18, у білорусів...

Уля

— А скільки у мене?

Мокій взявся міряти:

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ